

สรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษารามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 จะเห็นได้ว่าเป็นวรรณคดีเรื่องยาวที่มีความหลากหลาย และให้สาระในเชิงรัฐศาสตร์นอกเหนือจากคุณค่าทางวรรณคดี อันเป็นประโยชน์ที่จะอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองและปรัชญาทางการเมือง เบื้องนักปรัชญาการเมืองตะวันตกและตะวันออกอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะรามเกียรติ์เป็นแนวความคิด (what ought to be) เป็นความในใจต่อการเมืองที่เป็นอยู่ (what really be) และเป็นความประสงค์ในการสร้างทิศทางการเมืองในสายตาของพระองค์ รามเกียรติ์จึงเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองที่ค่อนข้างชัด เนื่องจากบทบาทของรามเกียรติ์ถูกนำไปใช้ทางการเมืองในหลายประเด็น เช่น

1. ประสพการณ์ในพระองค์ อันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้ถูกถ่ายทอดเป็นแนวความคิดและปรัชญาทางการเมืองและสังคมที่มีคุณค่า เช่น โครงสร้างสังคมทั้งในแง่ชนชั้นทางสังคม, คนต่างค้ำว, สถาบันครอบครัว, สตรีกับการมีคู่ครอง, การศึกษา, ศิลปกรรม, และระบบความเชื่อ ส่วนในทางการเมืองสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดการปกครองในพระองค์เช่น สถานะ บทบาท และสิทธิในองค์พระมหากษัตริย์, รัฐและการปกครอง, ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ, ที่ประชุมชั้นสูงในพระมหากษัตริย์, ระบบราชการ, กระบวนการยุติธรรม, และปรัชญาการเมืองทั่วไปที่ครอบคลุมถึงอารมณ์ เหตุผล และการใช้อำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง (บทที่ 3)

2. สามารถอธิบายภาพเชิงซ้อนระหว่างการดำเนินเรื่องในรามเกียรติ์กับการเมืองที่เป็นจริง อันรวมถึงพระราชภารกิจและพระราชประวัติของพระองค์เป็นสำคัญ ในการศึกษาส่วนนี้ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตและความเหมาะสมของผู้ที่ขึ้นครองราชสมบัติ และผู้จะอยู่ในราชสมบัติ กล่าวคือพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์สะท้อนให้เห็นถึงความชอบธรรมในการก้าวเข้าสู่ความเป็นราชา และเมื่อเป็นราชาแล้วจะวางพระองค์อย่างไร ทั้งในส่วนพระองค์เอง, ต่อผู้ใต้ปกครอง, และต่อราชาระหว่างอาณาจักร การวางพระองค์จึงกล่าวหมายถึง การครอบครองพระราชอำนาจ (รวมทั้งสัญลักษณ์แห่งพระราช

อำนาจ) ความเชื่อ, พระราโชบาย, ความสัมพันธ์ภายในพระราชวงศ์, การควบคุมกิจการ
กองทัพ, การบริหารราชการ, และการศาสนา เป็นต้น (บทที่ 4)

3. รามเกียรติ์เป็นสื่อในการสร้างกระบวนการกล่อมเกลாதองศาทางสังคม ทั้งนี้
เพราะตัวละครแต่ละตัว สามารถถูกวิเคราะห์บทบาททางการเมืองอันเป็นแบบแผนและแบบ
อย่าง นอกจากนี้เนื้อหาในรามเกียรติ์ (รร. 1) มีผลต่อความเป็นสื่อความคิดในแง่การคง
ความคิด หรือเบนไปในลักษณะที่สาระรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 1 มีแค่สำนวน
อื่นไม่มี หรือฉบับ รร. 1 ไม่มีในขณะที่ฉบับอื่น ๆ มี หรือความบึกเบือนอันเนื่องจากสาเหตุ
อื่น ๆ ความบึกเบือนดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการมองภาพที่แตกต่างจากสำนวนอื่น ๆ
โดยเฉพาะสำนวนท้องถิ่น อันเป็นการปฏิบัติวัฒนธรรมอย่างสันติในครั้งรัชกาลของพระองค์
(บทที่ 5)

4. อิทธิพลของรามเกียรติ์ นับได้ว่าเป็นมรดกทางความคิดที่สำคัญจนถึงทุกวันนี้
เพราะพบว่ามีสหสัมพันธ์ในเชิงคุณภาพระหว่างโลกทัศน์ในรามเกียรติ์กับสังคมปัจจุบัน ไม่ว่า
ในค่านิยมคตินิ จริยธรรม และแนวนโยบายแห่งรัฐ การส่งผ่านแนวความคิดของรามเกียรติ์
ไปยังสังคมนั้น อาจเกิดขึ้นอยู่เสมอไม่ว่าในค่านิยมการอ่าน ฟัง และโดยเฉพาะการแสวงหา
ซึ่งมักซ่อนความในใจในการเลือกก่อนที่จะแสดงให้ผู้อ่านรับทราบ เช่น การแสดงชุดพาลีสอน
น้องเมื่อปี 2517 ก็เพื่อจะปรามนักศึกษาให้เลิกถึงการลทธิรัฐเยี่ยงพาลี ซึ่งเป็นวีรชนผู้ไม่เคย
แพ้ใคร เช่นกันแค่ยอมลทธิรัฐเมื่อตนเองผิด

ยิ่งในระยะวิกฤติการณ์การกู้ชาติ, สงคราม, และความระส่ำระสายภายใน
จึงมีความจำเป็นต่อการมีผู้นำในสังคมที่ปกครอง พระราชนิพนธ์ก็ใช้ในการสร้างสื่อเยี่ยงพระ
ราชนิพนธ์ดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งในแง่ส่วนพระองค์และสังคม

ศูนย์วิทยุวิทยุวิทยุ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัมภาษณ์ อาจารย์เสวี หวังในธรรม เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2526 ที่กองการ
สังคม เวลา 13.00 น.

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษารามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 พบว่า ไม่ใช่เป็นนิทานเรื่งรมณ์ ไร้สาระ หรือ มีคุณค่าในทางวรรณคดีเท่านั้น แต่รามเกียรติ์ยังแฝงไปคความหมายทางการเมือง ที่แวคล้อมพระองค์ ตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยาจนถึงสถานภาพ และตำแหน่งงานที่แวคล้อมด้วยผู้คนและท้องถิ่นที่แตกต่างกัน รามเกียรติ์จึงถูกสอกลั้ด้วยความคิดเห็นทางการเมือง อย่างไรก็ตามรามเกียรติ์ในเชิงทฤษฎีการเมือง เป็นเพียงข้อเสนอทางการเมืองและสังคมที่อาจปฏิบัติได้หรือไม่ก็ตาม สำหรับรามเกียรติ์ในเชิงปฏิบัติเป็นการศึกษาเฉพาะรามเกียรติ์ในส่วนที่สามารถให้ภาพเชิงซ้อนกับการเมืองที่เป็นจริงหรือปฏิบัติได้เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า รามเกียรติ์มีรากฐานจากสังคมการเมืองไทย แม้จะเป็นวรรณคดีที่รับจากต่างชาติก็ตาม, โดยเฉพาะอุดมการณ์ทางการเมืองของรัชกาลที่ 1 ที่พบว่า ข้ออ้างความชอบธรรมทางการเมืองปกครองของพระองค์ ไม่ได้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะข้ออ้างของการเป็นธรรมิกราชแต่เพียงอย่างเดียว ในสังคมที่สืบสน การก้าวจากสามัญชนจนกลายเป็นราชาธิราช ย่อมแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถ ซึ่งพระองค์ไม่ได้มองแต่เฉพาะอดีต ปัจจุบัน แต่ยังก้าวเลยไปถึงอนาคต การศึกษาประเด็นดังกล่าวโดยผู้สมรสานกับในเชิงทฤษฎีข้างต้น และการเปรียบกับฉบับอื่นๆ ทำให้พบว่า ก่อนและเมื่อเริ่มต้นครองราชย์อาจทรงเน้นถึงศักคาบุภาพและปัญญาภาพในการได้เค้าเพื่อขึ้นสู่ความเป็นราชา แทนหลักการสืบสันตติวงศ์ตามหลักสมมติเทพที่ปรากฏในอยุธยา การใช้หลักธรรมิกราชในระยะต่อมา ก็เพื่อเป็นการเสริมหลักการอันแรก หลังจากที่อยู่ในฐานะความเป็นราชาที่สมบูรณ์แล้ว ด้วยพระชนมายุ 62 กับการครองราชย์ล่วงแล้ว 15 ปี ทำให้พระองค์ไม่อาจละเลยอนาคตของพระราชวงศ์โดยเฉพาะพระราชโอรส การสืบสันตติวงศ์และเทวสิทธิ์จึงไม่ใช่สิ่งที่ถูกปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง ซึ่งหลักการดังกล่าวก็ปรากฏอยู่ในรามเกียรติ์ควบคู่กับความจริงของสังคมดังกล่าวไว้ในวิจัย นอกจากนั้นความชอบธรรมยังขึ้นอยู่กับความ นับสนุนจากฐานของการมีพงศ์พันธุ์ชาติมิตร์ซึ่งมีลักษณะแบบนายบ้านอีกด้วย คุณภาพในการผสมผสานหลักการดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็น การใช้หลักการเพียงอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นอันตรายต่อการปกครอง ซึ่งอาจเห็นได้จากรามเกียรติ์ฉบับพระองค์ ความสำคัญของการมีความชอบธรรมต่อการปกครองอยู่ที่ เป็นรากฐานต่อพระองค์ในการปฏิบัติพระราชภารกิจด้านอื่นๆดัง กล่าวข้างต้น การสร้างความยอมรับให้เกิดขึ้นต่อสังคมโดยเฉพาะชนชั้นสูง และการยุติความขัดแย้งใดจึงเป็นเรื่องที่จำเป็น

งานเขียนนี้เป็นงานที่ตีความในทางการเมือง ความสมเหตุสมผล และความไวใจ
 ใต้ของการค้นคว้าอยู่ที่มุมมอง การอธิบาย ความลึกซึ้งของผู้ที่ตีความ ดังนั้นผู้ที่ความใจ
 มีสิทธิ์ที่จะตีความในลักษณะอื่น อย่างไรก็ตามงานเขียนนี้ได้พยายามสร้างมุมมองอย่าง
 กว้าง ๆ เพื่อที่จะครอบคลุมปัญหาในหลายประเด็น และสำหรับผู้สนใจที่ปรารถนาจะทราบ
 แนวความคิดและสภาพสังคมไทยอย่างละเอียดทั้งในเมืองหลวงและท้องถิ่น ก็อาจศึกษา
 เพิ่มเติมด้วยมุมมองระหว่างฉบับหลวงและท้องถิ่นให้ละเอียดขึ้น ทั้งในวรรณคดีรามเกียรติ์
 และวรรณคดีเล่มอื่น ๆ รวมทั้งวรรณคดีที่มีช่วงเวลาประพันธ์ต่างกันออกไป และอย่างไร
 ก็ตามงานเขียนนี้ได้พยายามสร้างมุมมองเพียงการตีความในงานเขียนของไทยเป็นหลัก
 ไม่ได้ก้าวเลยไปยังส่วนเพื่อนบ้าน เพราะมีสหสัมพันธ์ไม่แข็งแกร่งต่อแนวความคิดใน
 รัชกาลที่ 1 ซึ่งหากมีเวลาอาจศึกษาส่วนอื่น ๆ ที่ไกลออกไปทั้งในช่วงเวลาอื่น ๆ
 (Space & Time) นอกจากนี้อาจศึกษาแนวความคิดและภูมิปัญญาของคนไทยอื่น ๆ ได้
 ในลักษณะเดียวกัน จากงานเขียนของปราชญ์เหล่านั้น การตีความเป็นความจำเป็นอย่าง
 ยิ่ง หากเข้าใจถึงสภาพสังคมของนักคิดนั้น ๆ และควรจะทำกว้างขวางต่อไป เพราะงาน
 เขียนของนักคิดไทยมักผูกผ่านตัวละคร (คล้าย Dialogue ในงานของ Plato)
 เนื่องจากคนไทยไม่นิยมสอนสั่งกันอย่างเผชิญหน้า สำหรับในเชิงปริมาณของงานเขียนนี้
 ได้วิจยคร่าว ๆ โดยการจับทำองค์ประกอบทางปรัชญาจากเล่มที่แบ่งไว้ในปัจจุบันเป็น
 กรณีตัวอย่าง และน่าที่จะศึกษาให้ละเอียดต่อไปจากตอนต่าง ๆ ที่ปรากฏในรามเกียรติ์
 ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย